

Primarul Carol Schmidt:
opera de modernizare a oraşului Chişinău

Ion VARTA s-a născut pe 8 decembrie 1958 în satul Larga, Briceni. Licențiat al Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova. A fost deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

A semnat mai multe volume de documente: *Revoluția de la 1848 în Țările Române. Documente inedite din arhivele rusești*, Editura Arc, Chișinău 1998 (Premiul Academiei Române, 2000); *Moldova și Țara Românească în timpul domniilor regulamentare. Documente inedite din arhivele din Federația Rusă, Ucraina și R. Moldova*, Editura Cartdidact, Chișinău, 2002 (în colaborare); *Bătălia pentru Bucovina în ajunul Unirii cu Bucovina (1913-1917). Documente inedite din arhivele din Federația Rusă și Republica Moldova*, Editura Cartdidact, Chișinău, 2008; *Asasinările în masă din RASSM în perioada Marii Terori (1937-1938). Documente desecretizate din arhivele MAI și SIS ale Republicii Moldova*, vol. I, Editura Arc, Editura Cartdidact, Chișinău, 2010 (în colaborare); *Documente privind istoria Moldovei sub ocupație militară rusă (1806-1812)*, Editura Litera, Chișinău, 2012 (în colaborare).

Tatiana VARTA s-a născut pe 18 iunie 1960 în orașul Bălți. Licențiată a Facultății de Istorie a Universității de Stat din Moldova.

Este autoare a volumelor de documente: *Moldova și Țara Românească în timpul domniilor regulamentare. Documente inedite din arhivele din Federația Rusă, Ucraina și R. Moldova*, Editura Cartdidact, Chișinău, 2002 (în colaborare); *Asasinările în masă din RASSM în perioada Marii Terori (1937-1938). Documente desecretizate din arhivele MAI și SIS ale Republicii Moldova*, vol. I, Editura Arc, Editura Cartdidact, Chișinău, 2010 (în colaborare); *Documente privind istoria Moldovei sub ocupație militară rusă (1806-1812)*, Editura Litera, Chișinău, 2012 (în colaborare).

Serviciul de Stat de Arhivă al Republicii Moldova
Arhiva Națională a Republicii Moldova
Ambasada Republicii Federale Germania
Ambasada Republicii Polone

Ion VARTA Tatiana VARTA

Primarul Carol Schmidt:
opera de modernizare
a orașului Chișinău

Studiu introductiv
Documente

CARTIER
i s t o r i c

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.

Tel./fax: 022 24 05 87, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md

Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.

Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md

Cartier & Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md

Suport juridic: Casa de Avocatură EuroLegal

www.cartier.md

Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune din România și Republica Moldova.

Cartier eBooks pot fi procurate pe iBookstore și pe www.cartier.md

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău.

Tel./fax: 022 21 42 03. E-mail: librariadincentru@cartier.md

Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău.

Tel./fax: 022 24 10 00. E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712, București, România

Tel./fax: (021) 210.80.51

E-mail: romania@cartier.md

www.cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier istoric* este coordonată de Virgil Pâslariuc

Editor: Gheorghe Erizanu

Lector: Anda Yrsan

Coperta seriei: Vitalie Coroban

Coperta: Vitalie Coroban

Design/tehnoredactare: Mircea Cojocaru

Prepress: Editura Cartier

Tipărită la Bons Offices

Ion Varta

PRIMARUL CAROL SCHMIDT: OPERA DE MODERNIZARE A ORAȘULUI CHIȘINĂU

Ediția I, mai 2014

© 2014, Editura Cartier pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.

Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții

Varta, Ion.

Primarul Carol Schmidt: opera de modernizare a orașului Chișinău, 1877–1903/Ion Varta. –

Chișinău: Cartier, 2014

(Tipogr. „Bons Offices”). – 304 p. – (Cartier istoric).

300 ex.

ISBN 978-9975-79-877-8.

94(478)“1877/1903”

V 30

Cuprins

Activitățile desfășurate de primarul Carol Schmidt,
pentru modernizarea orașului Chișinău (1877-1903)..... 19

Karl Schmidts Einsatz zur Modernisierung
der Stadt Kischinew (1877-1903)..... 35

Capitolul I

**Eforturile primarului C. Schmidt pentru ameliorarea stării
sanitaro-igienice a orașului și îmbunătățirea asistenței medicale
a locuitorilor săi. Extinderea rețelei de spitale municipale..... 53**

1. Serviciul sanitar al Basarabiei către C. Schmidt.
Chișinău, 10 ianuarie 1879 53
2. Inspectorul sanitar gubernial către C. Schmidt.
Chișinău, 22 ianuarie 1879 54
3. Serviciul sanitar al Basarabiei către C. Schmidt.
Chișinău, 24 ianuarie 1879 54
4. C. Schmidt către directorii Școlii eparhiale de fete, Seminarului
Teologic, Școlii luterano-evangelice, Școlii evreiești de fete,
Școlii particulare de fete, Școlii reale și tuturor gimnaziilor
din Chișinău. Chișinău, 25 ianuarie 1879..... 55
5. C. Schmidt către polițmaistrul Chișinăului. Chișinău, 27 ianuarie 1879 56
6. C. Schmidt către A. M. Cotruță, președinte al Comitetului Executiv
al Zemstvei guberniale a Basarabiei. Chișinău, 27 ianuarie 1879 56
7. C. Schmidt către Inspectorul sanitar gubernial.
Chișinău, 29 ianuarie 1879 57
8. Polițmaistrul ad-interim al Chișinăului către C. Schmidt.
Chișinău, 31 ianuarie 1879..... 57
9. C. Schmidt către Administrația Principală a Școlilor
din Basarabia. Chișinău, 12 februarie 58
10. Administrația Spitalului de Zemsvă către C. Schmidt.
Chișinău, 12 februarie 1879..... 58
11. Administrația Principală a Școlilor din Basarabia
către C. Schmidt. Chișinău, 5 februarie 1879 58
12. Serviciul sanitar al Basarabiei către C. Schmidt.
Chișinău, 9 februarie 1879 59
13. Viceguvernatorul Basarabiei către Primăria Chișinăului.
Chișinău, 28 februarie 1879..... 60
14. A. Lintvariov, director al Institutului de producere a vaccinului împo-
triva variolei, către Primăria Chișinăului. Odesa, 23 ianuarie 1887 61

15. A. Lintvariov, directorul Institutului de producere a vaccinului împotriva variolei, către Primăria Chișinăului. Odesa, 6 februarie 1887	61
16. Decizia Primăriei Chișinăului din 4 februarie 1887	62
17. Comitetul Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei către Primăria Chișinăului. Chișinău, 7 februarie 1887.....	62
18. Șeful sectorului 5 al Chișinăului către Primăria Chișinăului. Chișinău, 18 februarie 1887	63
19. E. A. Galuzin, nobilă, proprietară de imobil, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 31 august 1887	63
20. Contract de închiriere a imobilului, încheiat între E. A. Galuzin și Primăria Chișinăului. Chișinău, 13 septembrie 1886	64
21. Decizia Primăriei Chișinăului din 30 octombrie 1887	65
22. Comitetul Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei către Primăria Chișinăului. Chișinău, 22 octombrie 1887.....	65
23. P. Zefirov, medic sanitar al Chișinăului, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 7 decembrie 1887.....	66
24. Decizia Primăriei Chișinăului din 18 aprilie 1887	66
25. Administrația Spitalului Orășenesc de Copii către C. Schmidt. Chișinău, 15 mai 1887	67
26. Comitetul Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei către Primăria Chișinăului. Chișinău, 12 octombrie 1888.....	67
27. C. Schmidt către I. Krasko, președinte al Comitetului Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei. Chișinău, 25 februarie 1889	68
28. Primăria Chișinăului către Isakov, șeful poliției economice a or. Chișinău. Chișinău, 26 octombrie 1888.....	68
29. I. Krasko, președinte al Comitetului Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei, către C. Schmidt. Chișinău, 10 martie 1889.....	69
30. Decizia Primăriei Chișinăului din 23 martie 1889.....	69
31. A. Stratan, locuitor al Chișinăului, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 29 martie 1889	70
32. Comitetul Executiv al Zemstvei guberniale a Basarabiei către C. Schmidt. Chișinău, 19 iunie 1889	71
33. Hotărârea Primăriei Chișinăului cu privire la întreținerea străzilor și trotuarelor din oraș. Chișinău, septembrie 1880	72
34. Primăria Chișinăului către Administrația economică a Casei Arhieriești. 7 august 1887.....	73
35. C. Schmidt către Duma orășenească. Chișinău, 3 mai 1895.....	74
36. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 21 septembrie 1900	75
37. I. Dragomirețchi către Primăria Chișinăului. 1 august 1900	76
38. Proces-verbal al ședinței Serviciului gubernial în problemele orașenilor din Basarabia din 11 aprilie 1895	78
39. Proces-verbal al ședinței Serviciului gubernial în problemele orașenilor din Basarabia din 11 aprilie 1895	79

40. Proces-verbal al ședinței Serviciului gubernial în problemele orașenilor din Basarabia din 11 aprilie 1895	81
41. Proces-verbal al ședinței Serviciului gubernial în problemele orașenilor din Basarabia din 11 aprilie 1895	83
42. Opinia separată a Inspectorului sanitar gubernial cu privire la aplicarea noului regulament în Spitalul de Boli Infecțioase din Chișinău. Chișinău, f/d	84
43. Proces-verbal al ședinței Serviciului gubernial în problemele orașenilor din Basarabia din 11 aprilie 1895	86

Capitolul II

Pavarea străzilor și trotuarelor din oraș..... 88

1. F. Timofeev, antreprenor, către C. Schmidt. Chișinău, 22 mai 1880	88
2. Contractul de muncă încheiat între antreprenorul K. Volkov și Primăria Chișinăului. Chișinău, 21 iunie 1880	89
3. Contractul de muncă încheiat între antreprenorul F. Timofeev și Primăria Chișinăului la 21 iunie 1880	90
4. Actul de transmitere de către F. Timofeev a drepturilor și obligațiilor prevăzute de contractul încheiat la 21 iunie fratelui său, Konstantin Timofeev. Chișinău, octombrie 1880	91
5. K. Timofeev, antreprenor, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 3 noiembrie 1880	92
6. Decizia Primăriei Chișinăului din 11 decembrie 1880	92
7. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 15 aprilie 1888	92
8. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 20 mai 1888	96
9. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 28 mai 1888	98
10. Comisia pentru pavarea străzilor din Chișinău către Duma orașenească. Chișinău, f/d	99
11. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 8 iunie 1888	99
12. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 8 iunie 1888	100
13. Chitanță pentru lucrările de pavare a străzilor efectuate de antreprenorul G. Pronin. Chișinău, 10 iunie 1888	102
14. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 11 iunie 1888	103
15. C.Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 17 iunie 1888	104
16. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 17 iunie 1888	104

17. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru pavarea străzilor din Chișinău, din 20 iunie 1888.....	106
18. Deciza Primăriei Chișinăului din 13 ianuarie 1887.....	106
19. Primăria Chișinăului către antreprenorii interesați de construcția trotuarelor în Chișinău. Chișinău, f/d.....	107
20. G. A. Pronin, antreprenor, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 24 ianuarie 1887.....	110
21. Decizia Primăriei Chișinăului din 28 ianuarie 1887.....	110
22. Contractul de efectuare a lucrărilor de asfaltare a trotuarelor, încheiat între R. Kogan, inginer-tehnolog, și Primăria Chișinăului. Chișinău, 28 ianuarie 1887.....	111
23. R. Kogan, inginer-tehnolog, către C. Schmidt. Chișinău, 12 aprilie 1887....	112
24. C. Schmidt către R. Kogan, inginer-tehnolog. Chișinău, 23 aprilie 1887.....	112
25. Firma comercială „Prințul Iuri Gagarin și K ^o ” către C. Schmidt. Chișinău, 5 mai 1887.....	113
26. G. A. Pronin, antreprenor, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 1 iulie 1887.....	113
27. Decizia Primăriei Chișinăului din 2 iulie 1887.....	113
28. Contractul de efectuare a lucrărilor de betonare, încheiat între G. K. Șermazan, reprezentantul firmei „Prințul Iuri Gagarin și K ^o ” și Uprava Chișinăului la 5 iunie 1887.....	114
29. R. Kogan, inginer-tehnolog, către C. Schmidt. Odesa, 19 iunie 1887....	115
30. G. Șermazan, reprezentantul firmei „Prințul Iuri Gagarin și K ^o ”, către C. Schmidt. Chișinău, 22 iunie 1887.....	115
31. Referința și decizia Primăriei Chișinăului din 24 iunie 1887.....	115
32. Angajament scris al firmei „Prințul Iuri Gagarin și K ^o ” de efectuare a lucrărilor de reparație a trotuarelor. Chișinău, 10 iunie 1887.....	116
33. C. Schmidt către L.I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău. Chișinău, 25 iunie 1887.....	116
34. Demersul lui G. A. Pronin, antreprenor, către Primăria Chișinăului din 3 iunie 1887 și decizia Upravei Chișinăului din 4 iulie 1887.....	117
35. Primăria Chișinăului către administrația Casei Arhieriești. Chișinău, 7 august 1887.....	117
36. Demersul lui G. A. Pronin, antreprenor, către Primăria Chișinăului din 14 august 1887 și decizia Primăriei din 14 august același an.....	118
37. Decizia Primăriei Chișinăului din 20 august 1887.....	118
38. Protoiereul A. Ianovschi, rectorul Seminarului Teologic din Chișinău, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 20 august 1887.....	119
39. C. Schmidt către șeful sectorului 3 al Chișinăului. Chișinău, 29 septembrie 1887.....	119
40. Primăria Chișinăului către administrația economică a Casei Arhieriești. Chișinău, 9 noiembrie 1887.....	119

41. C. Schmidt către președintele Comitetului de construcție al Judecătoriei de circumscripție Chișinău. Chișinău, 18 noiembrie 1887 120
42. Decizia Primăriei Chișinăului din 17 iunie 1888 120
43. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 27 aprilie 1900 121
44. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 22 aprilie 1900 121
45. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 27 aprilie 1900 122
46. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 22 aprilie 1900 123

Capitolul III

Construcția apeductului din orașul Chișinău 125

1. Reprezentantul unei firme belgiene către Primăria Chișinăului. f/d.....125
2. C.Schmidt către P. C. Scordeli, notar din Kiev. Chișinău, 5 decembrie 1886.....125
3. P. C. Scordeli, notar din Kiev, către C. Schmidt. Kiev, 12 decembrie 1886 126
4. C. Schmidt către I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa. Chișinău, 13 martie 1887 127
5. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 16 martie 1887 129
6. C. Schmidt către I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa. Chișinău, 28 martie 1887 129
7. Decizia Dumei orășenești din 20 aprilie 1887 130
8. Decizia Dumei orășenești din 30 aprilie 1887 130
9. Decizia Primăriei Chișinăului din 1 mai 1887 131
10. M. I. Vâvodțev, împuternicit al comisionarilor uzinelor miniere de stat, către C. Schmidt. Sankt Petersburg, 1 mai 1887..... 131
11. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 24 aprilie 1887 132
12. Primăria Chișinăului către Duma orășenească. Chișinău, 7 mai 1887 132
13. Ședința Dumei orășenești din 7 mai 1887..... 133
14. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 6 mai 1887 135
15. L. I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău, către C. Schmidt. Chișinău, 7 mai 1887 135
16. A. Zukkau, A. Iznoskov, comisionarii uzinelor miniere de stat, către Duma orășenească. Sankt Petersburg, 13 mai 1887 138
17. C. Schmidt către comisionarii uzinelor miniere de stat. Chișinău, 30 mai 1887 138
18. A. Șvendner, E. Garris, ingineri din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 14 mai 1887..... 138
19. C. Schmidt către A. Șvendner și E. Garris, ingineri din Odesa. Chișinău, 28 mai 1887 139

20. C. Schmidt către I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa. Chișinău, 18 mai 1887	139
21. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 20 mai 1887	140
22. Decizia Primăriei Chișinăului din 5 iunie 1887.....	141
23. C. Schmidt către polițmaistrul orașului Chișinău. Chișinău, 5 iulie 1887	141
24. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 7 iulie 1887	141
25. Decizia Primăriei Chișinăului din 7 iulie 1887.....	142
26. Traducerea pe scurt, de către C. Schmidt, a scrisorii lui W. Regler, om de afaceri din Odesa.....	142
27. C. Schmidt către W. Regler, om de afaceri din Odesa. Chișinău, 22 iunie 1887	143
28. C. Schmidt către I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa. Chișinău, 16 iunie 1887	143
29. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 29 iunie 1887	144
30. C. Schmidt către unul din membrii Comisiei. Chișinău, 7 iulie 1887	144
31. C. Schmidt către K. Setadeni, proprietar al morii cu aburi de lângă șoseaua Muncești. Chișinău, 31 iulie 1887	145
32. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 29 iulie 1887	145
33. I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, f/d.....	146
34. C. Schmidt către I. F. Sințov, profesor universitar din Odesa. Chișinău, 16 noiembrie 1887	147
35. M. I. Altuhov, inginer-tehnolog din Sankt Petersburg, către C. Schmidt. Sankt Petersburg, 24 martie 1888.....	147
36. C. Schmidt către A. P. Konstantinovici, guvernator al Basarabiei. Chișinău, 24 septembrie 1888	148
37. A. I. Gukovski, inginer din Odesa, către Primăria Chișinăului. Odesa, 5 ianuarie 1891.....	149
38. B. Cernov, primar al orașului Kostroma, către C. Schmidt. Kostroma, 5 ianuarie 1891	149
39. Primarul oășului Oriol către C. Schmidt. Oriol, 16 ianuarie 1891	150
40. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, f/d.....	150
41. F. Thische, om de afaceri din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 1 februarie 1891	150
42. Decizia Dumei orășenești din 28 ianuarie 1891.....	151
43. E. A. Tepen, inginer, către C. Schmidt. Iaroslavl, 27 ianuarie 1891	151
44. Notă explicativă la proiectul apeductului din Chișinău, alcătuită de inginerul N. Leapunov. Chișinău, f/d	152

45. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția apeductului din 23 februarie 1891	155
46. D. S. Diatkov către C. Schmidt. Chișinău, 22 martie 1891	158
47. A. Ș. Gringerg către C. Schmidt. Odesa, 24 martie 1891	159

Capitolul IV

Amenajarea Grădinii Publice și a spațiului adiacent 160

1. Decizia Dumei orășenești a Chișinăului din 18 decembrie 1886.....	160
2. C. Schmidt către polițmaistrul Chișinăului. Chișinău, 7 ianuarie 1887.....	160
3. F. L. Prjețlavski, membru al Primăriei Chișinăului, către Ivasenکو, supraveghetor de cvartal din cadrul poliției orășenești. Chișinău, 19 ianuarie 1887	160
4. Ivasenکو, supraveghetor de cvartal din cadrul poliției orășenești, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 19-20 ianuarie 1887.....	161
5. C. Schmidt către F. L. Prjețlavski, membru al Primăriei Chișinăului. Chișinău, 20 ianuarie 1887	161
6. Decizia Primăriei Chișinăului din 20 ianuarie 1887.....	162
7. Decizia Primăriei Chișinăului din 7 februarie 1887	162
8. F. Kiune, grădinar-șef al Grădinii Publice din Chișinău, către Primăria Chișinăului. Chișinău, 9 februarie 1887.....	163
9. Decizia Primăriei Chișinăului din 18 februarie 1887	164
10. Decizia Primăriei Chișinăului din 21 februarie 1887	165
11. C. Schmidt către Administrația economică a contelui Kleinmihel. Chișinău, 21 februarie 1887	165
12. Decizia Primăriei Chișinăului din 23 februarie 1887	166
13. Tutorele Spitalului pentru Copii din or. Chișinău către C. Schmidt. Chișinău, 19 aprilie 1887.....	167
14. C. Schmidt către Consiliul Spitalului pentru Copii din or. Chișinău. Chișinău, 24 aprilie 1887.....	167
15. C. Schmidt către F. Kiune, grădinar-șef al Grădinii Publice din Chișinău. Chișinău, 25 aprilie 1887.....	167
16. Cererea lui N. Kuzmin, antreprenor, adresată Primăriei Chișinăului. Decizia Primăriei. Chișinău, 18 martie 1887.....	168
17. Decizia Primăriei Chișinăului din 28 martie 1887.....	168
18. Decizia Primăriei Chișinăului din 25 aprilie 1887	169
19. Decizia Primăriei Chișinăului din 31 iulie 1887	170
20. Decizia Primăriei Chișinăului din 11 septembrie 1887	170
21. Decizia Primăriei Chișinăului din 24 august 1887.....	171
22. Decizia Primăriei Chișinăului din 21 octombrie 1887	171
23. Decizia Primăriei Chișinăului din 24 octombrie 1887	172
24. Decizia Primăriei Chișinăului din 24 octombrie 1887	172

25. F. Prjeļlavski, membru al Primăriei Chişinăului, către Primăria Chişinăului. Chişinău, 24 ianuarie 1888	173
26. Raport privind veniturile provenite din vânzările de seminţe, flori ş.a. din Grădina Publică din Chişinău pentru anul 1887	176
27. Raport privind cheltuielile pentru întreţinerea Grădinii Publice şi a bulevardului din or. Chişinău pentru anul 1887.....	177
28. Primăria Chişinăului către Duma orăşenească. Chişinău, februarie 1887	178
29. G. Izellin, supus francez, către Primăria Chişinăului. Chişinău, 22 aprilie 1887.....	179
30. Decizia Primăriei Chişinăului 16 iulie 1887	180
31. Decizia Primăriei Chişinăului din 31 octombrie 1887	180
32. C. Schmidt către Duma orăşenească. Chişinău, aprilie 1895	181

Capitolul V

Înfiinţarea Şcolii de Meserii, a celei de comerţ şi a celei de desen şi pictură. Tentative de a institui o şcoală medie tehnico-mecanică ...183

1. Proiectul regulamentului şcolii de meserii, alcătuit de C. Schmidt. Chişinău, 19 februarie 1880.....	183
2. C. Schmidt către primarii oraşelor Astrahan, Vilno, Voronej, Ekaterinoslav, Kazan, Kiev, Kostroma, Kursk, Oriol, Poltava, Pskov, Reazan, Smolensk, Tula, Harkov, Herson, Iaroslavl. f/d.....	187
3. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 27 noiembrie 1889	188
4. Consiliul de Tutelă al Şcolii de Meserii către Primăria Chişinăului. Chişinău, 13 octombrie 1889.....	189
5. Proces-verbal al sedinţei Consiliului de Tutelă al Şcolii de Meserii din 13 octombrie 1889	189
6. Societatea Imperială Tehnică din Rusia către C. Schmidt. Sankt Petersburg, 27 septembrie 1889.....	190
7. Consiliul de Tutelă al Şcolii de Meserii către C. Schmidt. Chişinău, 15 octombrie 1889.....	192
8. Consiliul de Tutelă al Şcolii de Meserii către Primăria Chişinăului. Chişinău, 26 octombrie 1889.....	192
9. Consiliul de Tutelă al Şcolii de Meserii către Primăria Chişinăului. Chişinău, 14 decembrie 1889.....	193
10. C. Schmidt către A. P. Konstantinovici, guvernator al Basarabiei. Chişinău, 14 iunie 1895	194
11. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 30 octombrie 1895	194
12. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 20 noiembrie 1895	195
13. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 20 noiembrie 1895	196
14. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 22 septembrie 1901.....	198

Capitolul VI

Proiectarea construcției unui teatru-circ în orașul Chișinău..... 200

1. C. Schmidt către primarii orașelor Herson, Taganrog, Rostov, Sevastopol, Kerci-Enikolsk, Simferopol, Ekaterinoslav, Elisavetgrad, Nikolaev. Chișinău, 23 februarie 1888..... 200
2. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 25 mai 1888 200
3. V. A. Dombrovski, arhitect, către C. Schmidt.
Odesa, 28 octombrie 1889..... 204
4. C. Schmidt către V. A. Dombrovski, arhitect.
Chișinău, 4 noiembrie 1889..... 206
5. C. Schmidt către V. G. Tereșcenko, primar al or. Herson.
Chișinău, 10 noiembrie 1889.....207
6. C. Schmidt către C. O. Gaschet. Chișinău, 1 decembrie 1889207
7. A. O. Bernardazzi către C. Schmidt. Odesa, 31 decembrie 1889.....208
8. C. Gaschet, Gr. Lozanski, K. Kurkovski către C. Schmidt.
Chișinău, 26 februarie 1890..... 212
9. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Odesa, 22 aprilie 1890..... 213
10. C. Schmidt către primarul orașului Kiev. Chișinău, f/d..... 218
11. V. A. Dombrovski, arhitect, către C. Schmidt. Herson, f/d..... 218
12. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău. Chișinău, 12 mai 1890..... 218
13. C. Schmidt către membrii Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău. Chișinău, mai 1890..... 219
14. I. Ivanov, membru al Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău, către C. Schmidt. Chișinău, 14 mai 1890.....220
15. C. Schmidt către membrii Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău. Chișinău, mai 1890..... 221
16. C. Dunca, membru al Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău, către C. Schmidt. Chișinău, 23 mai 1890..... 221
17. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția teatrului
în or. Chișinău din 19 mai 1890..... 221
18. C. Schmidt către A. Konstantinovici, guvernatorul Basarabiei.
Chișinău, 11 iunie 1890 222
19. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 30 ianuarie 1890..... 224
20. C. Schmidt către primarul or. Penza. Chișinău, 7 august 1890225

Capitolul VII

Construcția sediului Clubului Nobilimii din Basarabia.....226

1. C. Schmidt către Direcția Clubului Nobilimii din Basarabia.
Chișinău, 5 mai 1888 226
2. C. Schmidt către G. Lonski, arhitectul Clubului Nobilimii
din Basarabia. Chișinău, 13 ianuarie 1889..... 226

3. Decizia ședinței Dumei orășenești din 6 februarie 1889	227
4. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 8 februarie 1889	227
5. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 24 februarie 1889	228
6. Decizia Dumei orășenești din 27 februarie 1889	229
7. Termenele de executare a lucrărilor de construcție a Clubului Nobilimii din Basarabia și costul acestora. Chișinău, 24 februarie 1889	229
8. C. Schmidt către membrii Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia. Chișinău, 6 martie 1889	230
9. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 7 martie 1889	230
10. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 11 martie 1889	231
11. C. Schmidt către membrii Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia. Chișinău, f/d	231
12. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 21 aprilie 1889	232
13. C. Schmidt către L. I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău. Chișinău, 19 mai 1889	232
14. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 19 mai 1889	232
15. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 23 mai 1889	233
16. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 31 mai 1889	234
17. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 14 iunie 1889	234
18. Descrierea clădirilor Clubului Nobilimii din Basarabia și aprecierea costului acestora, efectuat de arhitectul Lonski pentru Compania de asigurări. Chișinău, 19 iunie 1889	235
19. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 24 iunie 1889	236
20. Contract de muncă încheiat între arhitectul G. Lonski și Comisia pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia. Chișinău, 3 august 1889	236
21. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 12 august 1889	240
22. C. Schmidt către Direcția Clubului Nobilimii din Basarabia. Chișinău, 28 noiembrie 1889	240
23. Descrierea clădirilor Clubului Nobilimii din Basarabia și aprecierea costului acestora, efectuat de arhitectul G. Lonski pentru Compania de asigurări. Chișinău, 15 decembrie 1889	241

24. C. Schmidt către Casa Comercială „Frații Hessen” din Odesa. Chișinău, 8 ianuarie 1890	244
25. Casa Comercială „Frații Hessen” către C. Schmidt. Odesa, ianuarie 1890.....	244
26. C. Schmidt către I. Leonard, negustor din Odesa. Chișinău, 8 februarie 1890.....	244
27. M. Zilberberg, proprietar al fabricii de oglinzi din Varșovia, către C. Schmidt. Varșovia, 7 februarie 1890	245
28. Contract de executare a comenzii încheiat între Comisia pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia și I. Leonard, negustor din Odesa. Chișinău, 13 februarie 1890.....	246
29. C. Schmidt către O. N. Catargi. Chișinău, 14 februarie 1890	247
30. J. Leonard, negustor din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 9 februarie 1890.....	247
31. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 16 decembrie 1889.....	248
32. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 31 ianuarie 1890.....	248
33. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 8 februarie 1890.....	249
34. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 5 ianuarie 1890	249
35. Devizul de cheltuieli pentru lucrările de finisare a Clubului Nobilimii din Basarabia, propus de către F. M. Koșev, maistru orfevrier. Odesa, 27 iunie 1890	250
36. Cerepenikov, director al trupei de operă din Sankt Petersburg, către C. Schmidt. Sankt Petersburg, f/d	250
37. J. Leonard, negustor din Odesa, către C. Schmidt. Odesa, 30 aprilie 1890	251
38. C. Schmidt către L. I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău. Chișinău, 4 septembrie 1891.....	251
39. D. Ratko, șef al Clubului Nobilimii din Basarabia, către C. Schmidt. Chișinău, 30 septembrie 1891.....	251
40. Schmidt către G. F. Lonski, arhitect al Clubului Nobilimii din Basarabia. Chișinău, 25 mai 1890.....	252
41. C. Schmidt către L.I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău. Chișinău, 13 august 1890	252
42. Proces-verbal al ședinței Comisiei pentru construcția Clubului Nobilimii din Basarabia din 8 octombrie 1890.....	253
43. C. Schmidt către I. Leonard, negustor din Odesa. Chișinău, 9 octombrie 1890.....	253
44. C. Schmidt către L.I. Șeidevandt, arhitect al orașului Chișinău. Chișinău, 3 aprilie 1891	254

45. L. I. Şeidevandt, arhitect al oraşului Chişinău, către Primăria Chişinăului. Chişinău, 7 iunie 1891	254
46. C. Schmidt către L. I. Şeidevandt, arhitect al oraşului Chişinău. Chişinău, 17 august 1891.....	255
47. C. Schmidt către Direcţia Clubului Nobilimii din Basarabia. Chişinău, 5 octombrie 1891	255
48. C. Schmidt către L. I. Şeidevandt, arhitect al oraşului Chişinău. Chişinău, 4 noiembrie 1891	256
49. L. I. Şeidevandt, arhitect al oraşului Chişinău, către C. Schmidt. Chişinău, 10 ianuarie 1892	256
50. Proces-verbal al şedinţei Comisiei pentru construcţia Clubului Nobilimii din Basarabia din 21 decembrie 1892.....	257
51. C. Schmidt către Duma oraşenească. Chişinău, 19 noiembrie 1893	258
52. Notă privind remunerarea arhitectului G. Lonski pentru construcţia Clubului Nobilimii din Basarabia. Chişinău, f/d	259
53. Referinţă asupra sumelor achitate arhitectului G. Lonski pentru construcţia Clubului Nobilimii din Basarabia. Chişinău, f/d	260

Capitolul VIII

Construcţia unei staţii electrice a oraşului 262

1. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 15 martie 1895	262
2. Proces-verbal al şedinţei extraordinare a Dumei oraşeneşti din 20 iunie 1900	264
3. Raportul Comisiei pentru inaugurarea unei staţii electrice în oraşul Chişinău. Chişinău, ianuarie 1900	268
4. C. Schmidt către firmele interesate de construcţia unei staţii electrice în oraşul Chişinău. Chişinău, 24 ianuarie 1900.....	273
5. C. Schmidt către firmele „Ganţ şi K°”, „Ghelios”, „Şukkert şi K°”, „Simens şi Galske”, „Vseobşceaia Kampania”, „Union”, „Zamaier şi K°”, „Braunsveig”. Chişinău, 24 ianuarie 1900	276
6. Distribuirea lămpilor pentru iluminarea electrică a instituţiilor şi caselor particulare din Chişinău. f/d	277

Capitolul IX

Implicarea primarului C. Schmidt în lupta cu filoxera viţei-de-vie.. 280

1. C. Schmidt către redacţia ziarului „Odesskii listok”. Chişinău, 18 ianuarie 1881.....	280
2. Navroţki, redactorul ziarului „Odesskii listok”, către C. Schmidt. Odesa, 9 februarie 1881	280
3. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, 10 februarie 1881	280
4. C. Schmidt către Primăria Chişinăului. Chişinău, f/d.....	281

5. Navroțki, redactorul ziarului „Odesskii listok”, către C. Schmidt. Odesa, 10 februarie 1881	281
6. K. Rekțius, farmacist din Chișinău, către C. Schmidt. Chișinău, 26 februarie 1881	282
7. V. Mazarachi, președinte al Societății Imperiale Agricole din sudul Rusiei, către C. Schmidt. Odesa, 10 februarie 1881	283
8. C. Schmidt către Consiliul Societății Imperiale Agricole din sudul Rusiei. Chișinău, 7 martie 1881	283
9. C. Schmidt către redacția ziarului „Odesskii listok”. Chișinău, f/d	284
10. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 4 mai 1881	284
11. V. Mazaraki, președinte al Societății Imperiale Agricole din sudul Rusiei, către C. Schmidt	285
12. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 28 februarie 1893.....	288
13. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 1893	289

Capitolul X

Grija primarului C. Schmidt pentru categoriile

socialmente vulnerabile 296

1. Comisia pentru reducerea prețurilor la produsele alimentare către Duma orășenească. Chișinău, 10 februarie 1894	296
2. Decizia Primăriei Chișinăului din 23 septembrie 1894.....	301
3. Proces-verbal al ședinței Dumei orășenești din 21 martie 1900	302
4. C. Schmidt către Primăria Chișinăului. Chișinău, 18 martie 1900.....	302
5. Proces-verbal al ședinței extraordinare a Dumei orășenești din 3 aprilie 1900.....	303
6. Proces-verbal al ședinței extraordinare a Dumei orășenești din 18 aprilie 1900.....	304

Activitățile desfășurate de primarul Carol Schmidt, pentru modernizarea orașului Chișinău (1877-1903)

C. Schmidt a exercitat funcția de primar al orașului Chișinău timp de un sfert de secol (1877-1903). Începând cu septembrie 1877, el este ales, în mai multe rânduri, primar al capitalei Basarabiei. Putea să exercite încă mulți ani funcția de primar al Chișinăului, dar în septembrie 1903 și-a dat demisia, și ca semn de protest față de crimele inspirate de anumite forțe xenofobe și antisemite, care au provocat pogromul evreiesc din 6-7 aprilie 1903 din Chișinău.

C.Schmidt a contribuit, în mod substanțial, la modernizarea Chișinăului. Lui i se datorează, în cea mai mare măsură, aspectul european al urbei de la sfârșitul sec. al XIX-lea – începutul sec. al XX-lea.

El a introdus iluminatul stradal, pavajul modern al străzilor și trotuarelor, primele linii de tramvai (1881-1895). În perioada mandatului său au fost construite ape-ductul, rețeaua de canalizare a orașului, dar și numeroase edificii de utilitate publică, inclusiv sediul actual al primăriei (arhitect – italianul A. Bernardazzi).

C. Schmidt a desfășurat o vastă activitate de caritate și de mecenat.

După absolvirea Liceului Regional din Chișinău (1863), tânărul C. Schmidt se înscrie la Facultatea de Fizică și Matematică a Universității din Kiev, iar în anul 1865 este admis la Facultatea de Drept a Universității din Odesa. Studiile universitare le încheie cu succes, obținând titlul de doctor în științe juridice (7 octombrie 1868).

În conformitate cu prevederile Statutului orașelor, în competența organelor autoadministrației municipale intrau mai multe prerogative: gestionarea proprietăților imobile din raza urbei, precum și construcția altora noi, în special, de menire socială, asigurarea unor condiții optime sanitare, de asistență medicală și veterinară.

Pentru onorarea unui spectru vast de obiective, era absolut indispensabil suportul financiar adecvat. Dar, orașul suferea de o insuficiență cronică de mijloace financiare, atât de necesare pentru modernizarea infrastructurii sale. Acumularea banilor în bugetul orașului a constituit una din cele mai dificile sarcini cu care s-a confruntat primarul C. Schmidt. El a depus eforturi constante pentru a sparge cercul vicios al lipsei sumelor necesare pentru multitudinea de proiecte pe care dorea să le implementeze. Banca orașenească deținea un capital mult prea modest pentru a putea asigura realizarea sarcinilor pe care și le-a propus noul primar. Impozitele pe proprietățile imobile constituiau sursa de bază pentru alcătuirea bugetelor anuale ale orașului Chișinău, ele constituind peste 2/3 din venituri. Lipsa unei evidențe stricte a proprietăților imobile ale orașenilor și a unei atitudini responsabile și rigu-

roase din partea celor care se ocupau de acest domeniu a avut ca rezultat acumularea unor datorii enorme ale proprietarilor de imobile, creându-se astfel o breșă imensă în bugetul orașului.

C. Schmidt s-a implicat în soluționarea acestei probleme. La propunerile lui, datoriile mai vechi, care nu mai puteau fi lichidate, au fost anulate. În același timp, pentru a institui o disciplină exemplară în achitarea impozitelor, el a dispus să se efectueze o reevaluare a întregii proprietăți imobiliare din oraș - nu doar a persoanelor private, ci și a instituțiilor statului, a diferitelor societăți comerciale, industriale etc. (O. Garusova, *Городской голова Карл Шмидт (1877-1903)* (Analecta catholica, V-VI, Chișinău, 2012, p. 456-457).

Pe durata întregului mandat, C. Schmidt a demonstrat multă perseverență și tenacitate, profesionalism și corectitudine impecabilă, exigentă și atitudine profund umană, în raport cu toată lumea cu care s-a aflat în comunicare, implicându-se în soluționarea tuturor chestiunilor cu caracter edilitar, demonstrând, în același timp, principalitate și intransigență.

Una din problemele nodale cu care se confrunta orașul era asigurarea locuitorilor acestuia cu apă potabilă. Decenii la rând, chișinăuienii se alimentau cu apă din havuzul orașului, din preajma bisericii Mazarachie. Sacagiii care transportau apa potabilă de la izvor în cartierele orașului nu respectau normele elementare de igienă, care constituiau una din cauzele principale ale epidemiilor de holeră, ciumă, tifos exantematic. Pentru soluționarea acestei grave probleme se impunea, de mult timp, construcția unui apeduct modern, care ar fi putut satisface necesitățile vitale de asigurare cu apă potabilă de calitate ale locuitorilor urbei. Predecesorul lui C. Schmidt, primarul Klementi Șumanchi, a întreprins multiple tentative de a construi un atare apeduct, dar, până la urmă, toate tentativele sale s-au soldat cu eșec. C. Schmidt s-a decis să finalizeze eforturile celui pe care l-a succedat în funcție și o bună parte din timpul rezervat activităților sale de edil al capitalei, pe durata mai multor ani, l-a dedicat realizării acestui proiect important. În ședința din 19 ianuarie 1881 a Dumei orașenești a fost audiat demersul inginerului-tehnolog Bernștein-Kogan, împuternicit de inginerul Nikolai Sâtenko și inginerul-tehnolog Mihail Altuhov, care propusese administrației orașului proiectul privind construcția și exploatarea unui apeduct al Chișinăului. Cu o majoritate de voturi s-a decis acceptarea propunerii primăriei orașului cu privire la instituirea unei comisii pentru examinarea ofertei inginerului Bernștein-Kogan, dar și a altor antreprenori, ce-și propuseseră serviciile (ANRM, F. 78, inv. 1, d. 76, f. 1-3)

Trei săptămâni mai târziu, primarul raporta că respectiva comisie, pe care el o conducea, ajunsese la concluzia că era necesară înaintarea unui demers guvernului pentru obținerea dreptului de a importa de peste hotare, fără taxe vamale, mașini, țevi și alte materiale necesare construcției unui apeduct în orașul Chișinău. În caz contrar, prețul lucrărilor pentru realizarea unui atare proiect putea să crească cu 25%. (*Ibidem*, f. 4-4v.) În afară de aceasta, comisia insistă asupra necesității efectuării unei analize chimice a apei din havuzul (fântâna arteziană) a orașului Chișinău, care putea fi onorată de profesorul Ivan Verigo din Odesa. (*Ibidem*, f. 12v.)

În ședința din 25 iunie Schmidt a adus la cunoștință asistenței că comisia pentru construcția apeductului din Chișinău a finalizat examinarea propunerii lui Bernștein-

Kogan și a respins-o, dar mai rămănea o altă ofertă – cea a inginerului Apostolopulo. Comisia trebuia să prezinte Dumei, îndată după vacanță, un raport, în care urma să elucideze problema construcției apeductului orașului. (*Ibidem*, f. 45).

Prima tentativă a noului primar de a soluționa chestiunea privind construcția apeductului pentru Chișinăuieni s-a soldat cu un rezultat negativ. Acest fapt însă nu l-a determinat pe C. Schmidt să renunțe la realizarea acestui proiect.

În ședința Dumei orașenești din 7 mai 1887 s-au discutat, în exclusivitate, chestiunile referitoare la construcția apeductului orașului. S-a decis ca primarul să adreseze un demers guvernului pentru a obține permisiunea cu privire la emiterea unui împrumut pentru or. Chișinău, cu rata dobânzii de 6% și delegarea, în caz de necesitate, a primarului la Sankt Petersburg pentru obținerea consințământului autorităților centrale. Până la emiterea obligațiunilor, Duma a decis, cu majoritate de voturi, să însărcineze primăria să identifice posibilele creditări din partea unor persoane particulare (ANRM, F. 78, inv. 1, d. 131, f. 22-22v.).

În raportul prezentat de primărie în ședința Dumei orașenești privind construcția apeductului din Chișinău au fost menționate multiplele tentative de a demara construcția apeductului Chișinăului, în mai multe rânduri, pe bază de concesiuni. Toate tentativele eșuaseră din diverse motive (*Ibidem*, f. 25-29). Luând în considerare încercările nereușite și experiența amară de a realiza proiectul apeductului prin concesiunare, C. Schmidt s-a decis să realizeze un atare proiect cu mijloacele financiare ale orașului. În acest scop, arhitectul adjunct Stefanovici a fost împuternicit să întocmească devizul de cheltuieli pentru construcția unei rețele magistrale de aprovizionare a orașului cu apă. Acesta a ajuns la concluzia că construcția apeductului cu mijloacele financiare ale orașului era posibilă. Costul total al apeductului, conform proiectului lui Stefanovici, a fost estimat la 150.000 de ruble de argint (*Ibidem*, f. 31). Primarul Chișinăului, dorind să supună unei expertize pertinente acest proiect, solicitase Dumei orașenești să elibereze din mijloacele orașenești 500 de ruble de argint pentru evaluarea acestuia de către Direcția Societății Tehnice Imperiale Ruse din Odesa (*Ibidem*, f. 32). Duma acceptă cererea primarului, proiectul fiind expediat la Odesa și supus verificărilor de către membrii respectivei societăți – inginerii Gausman, Oven, Diterix, Rotman și Starkov, care au întocmit un raport privind problemele tehnice, precum și cele financiare ale proiectului elaborat de Stefanovici (*Ibidem*, f. 36-40v.).

La 18 mai 1887 C. Schmidt i-a adresat o scrisoare profesorului I. F. Siņov, comunicându-i decizia Dumei orașenești de a obliga primăria să aloce 2.000 de ruble pentru cercetările geologice în or. Chișinău, pentru a stabili dacă în perimetrul orașului există apă în cantități suficiente pentru construcția unui apeduct (excepând rezervele havuzului orașului) și calitatea acestei ape.

Schmidt îi propunea să accepte efectuarea cercetărilor care urmau să clarifice dacă orașul dispunea de cantitatea necesară de apă pentru construcția unui apeduct și dacă aceasta era de bună calitate. Savantului odesit i-a fost promisă o remunerare lunară de 350 de ruble.

Profesorul Siņov a acceptat oferta, cu condiția ca cercetările să se efectueze doar la mică adâncime, întrucât nivelele mai adânci ale rezervei de apă potabilă puteau fi cercetate doar prin foraje de mare adâncime, ceea ce necesita sume mult mai mari decât cea alocată de Dumă (*Ibidem*, f. 68-69). La începutul lunii iunie, profesorul Siņov

sosise la Chișinău. Primarul solicitase șefului poliției municipale să dispună tuturor polițiștilor de sector să colecteze toate informațiile cu privire la fântânile din oraș (*Ibidem*, f. 73), pentru ca întreaga informație să-i fie pusă la dispoziția geologului Sințov.

În municipiu au fost difuzate foi volante cu anunțul multiplicat, semnat de C. Schmidt, prin care se solicita concursul chișinăuienilor în ale căror curți se aflau fântâni, izvoare sau alte surse de apă potabilă, pentru a-i determina să accepte cercetarea acestora de către expert (*Ibidem*, f. 74, 75, 76). La sugestia primarului C. Schmidt, primăria a decis efectuarea unei investigații a fântânii arteziene a or. Chișinău (*Ibidem*, f. 77-77v., f. 78, f. 85), întrucât nu se cunoștea după ce proiect a fost construită aceasta, ce fel de ape o alimentau și în ce cantități.

Concomitent, C. Schmidt caută cu multă insistență soluția optimă pentru identificarea unui credit cât mai avantajos, necesar pentru construcția apeductului. În acest scop, el întreține o corespondență cu F.W. Regler, din Odesa, care, printr-o scrisoare adresată primarului, propusese un împrumut municipiului, în sumă de 500.000, cu 5% dobândă și 1% stingere a împrumutului. În răspunsul său din 22 iunie, primarul îi adresează acestuia câteva întrebări pertinente cu referire la oferta propusă (*Ibidem*, f. 80-80 v.), pentru a se asigura că propunerea respectivă era una demnă de a fi luată în serios.

În paralel, C. Schmidt continuă corespondența cu profesorul Sințov, trimițându-i la Odesa probe de roci din sonda fântânii arteziene din apropierea morii cu abur a supusului francez Shetadeni. Pe acesta din urmă îl roagă să-l țină la curent cu rezultatele forării, pentru ca probele dobândite să fie expediate la Odesa, pentru a fi studiate în laboratorul universității din acest oraș (*Ibidem*, f. 90-90v.).

În urma investigațiilor efectuate, profesorul I. Sințov întocmește o broșură, pe care o intitulează „Despre straturile acvifere ale Chișinăului”. Acesta concluzionase că apa arteziană din raza orașului era de o calitate satisfăcătoare și nu conținea mai multe substanțe organice decât cea din Nistru, fapt care permitea, în prima etapă a construcției apeductului, amestecul apei arteziene cu cea din havuz, iar odată cu săparea mai multor fântâni arteziene – utilizarea doar a apei arteziene (*Ibidem*, f. 98v.).

La 24 septembrie 1887 C. Schmidt expediase un demers guvernatorului Basarabiei, A. Konstantinoviici, în care erau invocate mai multe argumente incontestabile în favoarea construcției apeductului în orașul Chișinău. Din șirul acestora, menționăm doar câteva: „norii de praf, care invadează Chișinăul din aprilie până în luna noiembrie” (*Ibidem*, f. 101), „răspândirea diferitelor boli infecțioase (*Ibidem*, f. 101), din cauza utilizării de către orașeni a apei din poloboace murdare cu care se transportă apa din havuz” etc. Pentru a fi convingător, primarul invocă beneficiile apeductului, inclusiv pentru flora bogată a orașului, cu un număr mare de livezi, care inundă Chișinăul, așa încât, „cu condiția unei stropiri corecte a străzilor, acesta poate deveni unul din cele mai sănătoase orașe ale Rusiei”.

Construcția apeductului, menționează în continuare C. Schmidt, era posibilă doar în cazul în care guvernul ar fi permis emiterea obligațiunilor în sumă de 400.000 de ruble pentru acest scop. Primarul se pronunța în favoarea construcției apeductului de către oraș, evidențiind dezavantajele construcției apeductului de către concesionari. C. Schmidt roagă insistent guvernatorul să solicite Ministrului Finanțelor permisiunea de a emite obligațiuni pentru construcția apeductului (*Ibi-*

dem, f. 101-102). În paralel, primarul C. Schmidt continuă să acumuleze informații cu privire la construcția apeductului, solicitându-le detalii în acest sens unor primari ai orașelor din Rusia care realizaseră un atare proiect.

După mai multe tentative nereușite, în cele din urmă, Comisia pentru construcția apeductului în or. Chișinău l-a invitat pe inginerul D. Deatkov din or. Poltava să coordoneze lucrările de construcția apeductului. Supravegherea tehnică (un ajutor și un brigadier) era pusă pe seama orașului. Alegerea firmelor și întreprinderilor care urmau să livreze materialele necesare pentru realizarea acestui proiect constituia, în exclusivitate, prerogativa comisiei (*Ibidem*, f. 324-324v.).

La 22 februarie 1891, primarul a întocmit proiectul noului contract privind angajarea inginerului Dmitri Deatkov în calitate de conducător tehnic al lucrărilor de construcție a apeductului (ANRM, F. 78, inv. 1, d. 246, f. 38-39v.; 40-41). Proiectul contractului a fost ulterior prezentat primăriei și, pentru informare, tuturor membrilor Comisiei pentru supravegherea construcției apeductului.

În ședința din 25 februarie a acestei Comisii s-a decis angajarea inginerului D. Deatkov pentru conducerea și supravegherea lucrărilor de construcție a apeductului orașului Chișinău. Acesta era responsabil să efectueze întreg volumul de obligații ale inginerului municipal în privința construcției apeductului, alcătuirea rapoartelor tehnice anuale despre situația lucrărilor de construcție și a raportului final; alcătuirea proiectelor contractelor cu antreprenorii implicați în construcția apeductului, supravegherea lucrărilor și îndeplinirea de către uzinele implicate în proiect a comenzilor de țevi, mașini, utilaje etc. Perioada de angajare a lui D. Deatkov era de 3 ani – 1 martie 1891 -1 martie 1894. La rândul său, Direcția orașenească se angaja să remunereze munca inginerului Deatkov cu 4.000 de ruble anual, să achite deplasările acestuia la diverse întreprinderi, acordarea oricărui alt suport financiar necesar pentru onorarea de către acesta a atribuțiilor sale de serviciu (*Ibidem*, f. 48-48v.). În felul acesta întreaga epopee a construcției apeductului, grație efortului admirabil și tenacității sale de invidiat, se încheia cu un rezultat mult râvnit de primar și de adepții săi, locuitorii Chișinăului obținând, în cele din urmă, accesul la apa potabilă de calitate.

O altă problemă deosebit de gravă, cu care se confruntau locuitorii or. Chișinău, erau frecvențele epidemii, provocate, mai cu seamă, de nerespectarea normelor sanitaro-igienice de către o bună parte a chișinăuienilor. Pentru mulți ani înainte primarul C. Schmidt a fost nevoit să se implice plener în combaterea acestui flagel. Chiar din debutul activității sale în calitate de edil al orașului, el a condus toate activitățile structurilor din subordine, pentru a combate epidemia de variolă, ce s-a declanșat în Chișinău în debutul anului 1879.

În oraș, la început de ianuarie 1879, fuseseră înregistrate primele îmbolnăviri de variolă, care riscuau să evolueze într-o epidemie de proporții. Primele cazuri de variolă au fost semnalate în rândul soldaților ruși dislocați în or. Chișinău. Doi soldați din Regimentul Nr. 54 Minsk (ANRM, F. 78, inv. 1, d. 62 (I), f. 1) au fost internați în Spitalul Militar Provizoriu Nr. 60, dislocat temporar în or. Chișinău. Îmbolnăvirile de variolă s-au extins în următoarele două săptămâni, afectând și cadrele superioare ofițerești din unitățile militare ruse, dislocate în oraș. Boala s-a răspândit în mod vertiginos în oraș, așa încât, la 23 ianuarie, în corespondența oficială a autorităților Basarabiei cu cele ale Chișinăului este utilizată deja sintagma „epidemie de variolă”.